Téma: **SZAKPOLITIKAI MONITORING**

KULTÚRPOLITIKA

Időszak: 2013. első negyedév

Dátum:

2013. április 17.

Az anyag az NFM_SZERZ/378/1 (2012) számú szerződés teljesítésére készült

Tartalom

Vezetői összefoglaló 3

Kultúrpolitika a kormányzati erőtérben 6

Kormányzati szerepvállalás a kultúrpolitikában 12

Intézményi struktúra és finanszírozás 24

Konfliktusok 31

Nemzetközi kontextus 39

Vezetői összefoglaló

A kultúrpolitikai erőtér értelmezésében a kormányzati nézőpont a kormányzás természetéből következően nem esik egybe a kulturális elit képviselőinek perspektívájával. Az egyes kormányzati intézkedések az adott szakpolitikai kereteken túl, egy egységes kormányzati vízió elemeként nyerik el jelentésüket. A jelenlegi kormányzati narratíva, mely egy erős Magyarország képét helyezi a céldimenzióba, az „erős Magyarország" program megvalósításának kereteként pedig a nemzet fogalmát jelöli meg, a kultúrpolitikára nézve is következményekkel jár.

A következmények kettős természetűek: egy erős Magyarország feltételezi egyfelől az országot meggyengítő régi struktúrák felszámolását, másrészt a felszámolt struktúrák helyében egy új közmegegyezés kialakítását. A régi struktúrák felszámolása szükségszerűen érdeksérelemmel jár, nincs ez másként a kultúra területén sem. Így érthető meg az új államtitkár által kijelölt program, a kulturális rendszerváltoztatás befejezése: a szocialista hatalompolitikai rendszer maradványaként létező régi struktúrák a kultúra területén is felszámolásra kerültek. A régi struktúrák lebontása mind az intézményi keretek, mind a finanszírozási rendszer tekintetében megkezdődött, többek között a Magyar Művészeti Akadémia kulturális stratégiai szerepének kijelölésével, a filmszakma finanszírozásának újragondolásával, valamint a közgyűjteményi rendszer és a kulturális örökségvédelem átalakításával. A Nemzeti Színház igazgatói pályázata is elhelyezhető ebben az értelmezési keretben. A keretek átalakításának a lezárulásával a tartalmi kérdések kerülhetnek előtérbe: az intézményi szerkezet megújítása mellett a kulturális tartalmakat meghatározó értékpreferenciák felmutatása. A Magyar Művészeti Akadémia szerepvállalása feltehetően ezt a helyiértéket hivatott betölteni.

Az érdeksérelmet elszenvedő szereplők a kulturális életben egyéni részérdekeiket rendszerint magasabb rendű normákra hivatkozva takarják el, a demokratikus elkötelezettséget, a kultúra autonómiájának megsértését, a művészi kifejezés szabadságának korlátozását kérik számon a kormányzaton. Ennek során a nemzetközi közvéleményt is gyakran segítségül hívják, nyomásgyakorló eszközként használva a média nyilvánossága által nyújtott lehetőségeket. Így történt ez a Nemzeti Színház, a kormányzati kitüntetéspolitika egyes intézkedései, illetve a Magyar Művészeti Akadémia szerepvállalása kapcsán is.

A nemzetközi kontextus, illetve az értelmiségi közbeszéd tematizálása ugyanakkor korlátozott relevanciával bír: ami a kulturális elit körein belül komoly jelentőségű konfliktus, az a választói percepciók szintjén nem feltétlenül jelenik meg. A Századvég szakpolitikai közvélemény-kutatásának eredményei rendre megerősítik ezt a megállapítást: a kulturális konfliktusok penet-

rációja szűk, az elitviták az esetek túlnyomó részében nem érik el a közvélemény ingerküszöbét. Politikai veszélyforrást sokkal inkább az a tendencia jelenthet, mely a kulturális konfliktusok összekapcsolására irányul más területeken jelentkező elégedetlenségekkel. A felsőoktatás átalakítását övező viták esetében megfigyelhető volt egy olyan törekvés, hogy az egyes, egymástól elszigetelten jelentkező elégedetlenségeket egymással összekötve a kormányzattal szembeni tiltakozásnak egy egységes, átfogó fórumát hozza létre, a lokális érdeksérelmeket egy diffúz, általánosan kormányellenes közhangulattá alakítva.

Halász János kinevezése a közvélemény-kutatási eredmények alapján a konszolidációs politika kultúrpolitikára való kiterjesztésének tekinthető: a megkérdezettek értékelése egyértelműen abba az irányba mutat, hogy az új államtitkár személye várhatóan tompítani fogja a területen jelentkező konfliktusokat, szemben elődjével, akihez a válaszadók nagyobb részben társították a kulturális konfliktusok kiélezését.

adatfelvétel: 2013. március

adatfelvétel: 2013. március

Kultúrpolitika a kormányzati erőtérben

A kultúrpolitika kormányzati erőtérben betöltött szerepét tekintve a vizsgált időszak értelmezésében a legjelentősebb esemény az államtitkárságot érintő személyi változás volt. A vezetőváltás elemzéséhez először a sajtóban megjelent nyilatkozatok alapján kísérletet teszünk a leváltás körülményeinek rekonstruálására, mérleget vonva tevékenységéről értékeljük a leköszönő államtitkár örökségét, majd értelmezzük az új államtitkár által felmutatott lehetséges programot.

A sajtóértesülések[1] már február 11-én L. Simon László lehetséges távozásáról szóltak: a Népszabadság kormányzati forrásokra hivatkozva arról írt, hogy L. Simon a „felmentés határán áll", Balog Zoltán nem hivatalosan jelezte az államtitkárnak: megrendült benne a bizalma. A lapértesülések szerint a felmentés hátterében az állhat, hogy az államtitkár "nem tudott azonosulni a hivatalos kultúrkampf megjelenésével". L. Simon László nyilatkozataiban[2] több alkalommal utalt a Magyar Művészeti Akadémia által képviselt értékrenddel szembeni véleménykülönbségére, a kormány és az MMA függetlenségét igyekezett hangsúlyozni. (pl. „van véleményem Fekete Györgyről és a működéséről" „a Magyar Művészeti Akadémia a kormánytól független szervezet" „egy kétharmaddal kormányzó politikai közösség tagja vagyok kétszázhatvankét további kormánypárti képviselővel együtt, akik más-más élethelyzetből jönnek, az enyémtől részben eltérő világlátással rendelkeznek") Ezeket a véleménykülönbségeket azonban az eltérő politikai érdekeltségek helyett egy korosztályos, generációs törésre igyekezett visszavezetni.

L. Simon február 13-án részt vett egy beszélgetésen a magyar kultúra jövőjéről Karácsony Gergely és Kerényi Imre társaságában a Hégető Honorka-díj átadásán. Az újságírók kérdésére cáfolta leváltásának hírét. Az MMA szerepvállalásáról vitatkozva L. Simon a forrásátcsoportosítás jelentéktelensége mellett érvelt, Karácsony azonban a sajtóértesülésekre utalva így fogalmazott: "Rendben, kezeljük helyén az MMA ügyét: Laci, te ebbe buktál bele"[3]

L. Simon távozását két nappal később, február 15-én jelentették be. Az államtitkári pozícióval Balog Zoltán Halász Jánost, az EMMI parlamenti államtitkárát bízta meg. Az EMMI átalakításáról tartott sajtótájékoztatón Balog Zoltán utalt rá, hogy az együttműködés terén L. Simon és közte megmutatkozó véleménykülönbség vezetett leváltásához. A miniszter kifejezte, hogy nagyra

[1] http://nol.hu/belfold/l__simon_laszlo_a_felmentes_hataran
[2] http://fn.hir24.hu/nagyinterju/2013/01/29/l.-simon-laszlo-csak-arra-szisszenek-fel-ha-aczelhoz-hasonlitanak/
[3] http://www.origo.hu/itthon/20130213-laci-te-az-mmaba-buktal-bele.html

értékelte L. Simon személyét és munkáját, aki a továbbiakban is ellátja majd a Nemzeti Kulturális Alap alelnöki tisztségét.

L. Simon László 2012. október 6-án a Polgári Gondola kultúrpolitikai rendezvényén[4] előadásában a polgári kultúrpolitika dilemmáit foglalta össze, helyzetértékelést adott a kultúrpolitikai erőtérről, ezzel összegezve és értékelve saját munkásságát is. Előadásában polgári kormányzás dilemmáira hívja fel a figyelmet, melyekkel a kulturális kérdésekhez közelítve szembesülhetünk. A jelenlegi politikai szerkezet, melyet a miniszterelnök kötcsei beszédében a „centrális erőtér" kifejezéssel írt le, kultúrpolitika helyzetére nézve is következményekkel jár. A kormányzó pártszövetség egy olyan széles körű, sokszínű szavazóbázist képvisel, melynek összefogása és egyben tartása elsődleges lehet a választások megnyerésében. Ez a néppárti háttér ugyanakkor azt eredményezi, hogy bizonyos kérdések tisztázása a jobboldalon belül kell, hogy megtörténjen. Az írás szerint az így megszülető kompromisszumok sok esetben a saját táboron belül is elégedetlenséget szülhetnek. A kormányzati intézkedések, a támogatások és intézményi erőforrások becsatornázása megosztottságot és vitát eredményezhet a kormányzó erőket támogató oldalon belül is. Hasonló dilemmákhoz vezethet a kormányzatot támogató értelmiségi holdudvar esetében tapasztalható elégedetlenség és frusztráció, illetve az anyagi erőforrások elégtelensége is.

L. Simon megítélése szerint egy konzervatív politikai közösség számára a szabadság jelenti az alapértéket. A polgári ízlés és a művészi szabadságból következő gyakorlati alkotótevékenység könnyen kerülhet ellentmondásba, ennek feloldását szintén a polgári kormányzás feladatának tekinti. Feltételez továbbá egy erős korosztályi törésvonalat, mely a kulturális kérdések esetében még hangsúlyosabbá válik. A generációs különbségek folyamatos hangsúlyozása az államtitkárság és az MMA között kialakult szerepköri viták és érdekellentétek tompításának szándékát is jelezheti.

A leköszönő államtitkár eredményeinek értékelésében hasznos forrást jelenthet az általa januárban elindított blog[5] is, ahol többek között a saját államtitkári szerepvállalását is összegzi. A blog beköszönő bejegyzése szerint 2013-mal új időszámítás kezdődött az államtitkárságon. Meghatározónak, trendfordítónak tekinti, hogy az államtitkárság költségvetése tíz százalékos növekedést mutat a lehetséges csökkenés helyett. Januári összegzésében hiányosságként említi meg az előadó-művészeti szervezetek támogatásának ügyét, melyet csak a 2012 év végi zárolások feloldása tudott valamelyest rendezni. Az elmaradó kifizetések és zárolások okozta nehézségeknek elébe menve az államtitkárság már januárban döntést hozott ezen szervezetek támogatásáról, nagyobb tervezhetőséget biztosítva így az érintett szervezeteknek.

---

[4] http://www.fidesz.hu/index.php?Cikk=185092
[5] http://lsimon.blog.hu/

Leváltásának bejelentésekor új bejegyzéssel jelentkezett, *Új időszámítás az államtitkárságon 2.0* címmel. Ez alapján világos képet kaphatunk az általa képviselt felfogásról, a kultúrpolitika kormányzati erőtéren belüli szerepének általa adott értelmezéséről. A saját maga számára kijelölt célkitűzések a kultúrpolitika szakpolitikaként való értelmezésére világítanak rá, melynek célja elsősorban a kiegyensúlyozott körülmények megteremtése a kulturális élet szereplői számára, illetve a megfelelő anyagi feltételek biztosítása. Az igazgatási és finanszírozási kérdések összességeként felfogott kultúrpolitikát az adott kormányzati erőtérben L. Simon változó hatékonysággal tudta megjeleníteni, intézményi és anyagi kérdésekben elért eredményei mellett hasonló természetű veszteségeket, terület- és pozícióvesztést is elkönyvelhetett.

Az a tendencia, mely Szőcs Géza államtitkársága alatt is megfigyelhető volt, az államtitkárság kultúrpolitikai erőtéren belüli fokozatos befolyásvesztéséhez vezetett, mely az intézményi szerkezet és a finanszírozási keretek tekintetében egyaránt érzékelhető volt. Szőcs Géza vezetése alatt a filmes támogatások kezelése, az Operaház igazgatói kinevezésének esete, illetve a Balassi Intézet fenntartása egyaránt az előbb vázolt tendenciához illeszkedett. L. Simon László államtitkárságával esett egybe a kulturális örökségvédelem átalakítása, valamint az MMA kulturális stratégiai szerepének kormányzati megerősítése, melyek szintén az államtitkárság befolyásvesztését példázzák. A leköszönő államtitkár saját munkájának értékelése során ugyanakkor több alkalommal eredményként emelte ki a vidéki közgyűjteményi rendszer sikeres átalakítását, mely valóban nagyarányú intézményi struktúraváltást eredményezett és új alapokra helyezte a vidéki múzeumok, levéltárak és könyvtárak működését.

A két államtitkár távozását összevetve azt láthatjuk, hogy L. Simon Lászlót, akinek hozzáértését, kompetenciáját elődjével ellentétben jobb- és baloldalon egyaránt elismerték, 8 hónap után mentették fel, szemben a sokak által szakmai érvek és elvárások mentén bírált Szőcs Gézával, aki két éves államtitkári munkája után mondott fel. L. Simon felmentésének ismertetett körülményei arra engednek következtetni, hogy a kormányzati szerkezet átalakításában a szakmai alkalmasság mellett a hatalompolitikai racionalitásnak legalább olyan fontos szerepe lehet.

A felmentett államtitkár hivatali ideje alatt rendszeresen utalt különutasságára, felmentése után azonban igyekezett ezt a saját maga által is kialakított percepciót újraírni. Korábban idézett blogbejegyzésében[6] így fogalmaz: „el kell oszlatnom egy félreértést, amely az elmúlt napok sajtóhíreiből rendre visszaköszönt, és amely szerint úgymond nem tudtam azonosulni a kormányzat kultúrpolitikájával. Ez természetesen nem igaz, hiszen kulturális államtitkárként javarészt magam határoztam meg a kormány kultúrpolitikáját.” Figyelemre méltó, hogy pozíciójának elvesztése, így politikai mozgásterének nyilvánvaló szűkülése ellenére is megkezdett munkájának

[6] http://lsimon.blog.hu/2013/02/15/uj_idoszamitas_a_kulturalis_allamtitkarsagon_2

folytatásában gondolkodik, látszólag figyelmen kívül hagyva a felmentéssel járó presztízsveszteséget.

A Századvég szakpolitikai közvélemény-kutatásának eredményei is rámutatnak, hogy az L. Simon László által vezetett államtitkárság mozgásterének szűkülése a választói percepciók szintjén is érzékelhető volt. A 2012. novemberi kutatás eredményei szerint a válaszadók 28 százaléka tudta helyesen megnevezni a kultúráért felelős államtitkár személyét, ezen felül a megkérdezettek 46 százaléka nem tudott vagy nem akart választ adni a kérdésre. A kormányzat kulturális kérdésekért felelős képviselőjének ismertsége alacsonynak tekinthető közel fél évvel kinevezése után, figyelembe véve, hogy az új államtitkár elődjéhez, Szőcs Gézához képest aktívabban és tudatosabban használta a médiaszereplések és a sajtó nyilvánossága által teremtett lehetőségeket a kulturális kérdések reprezentációjában.

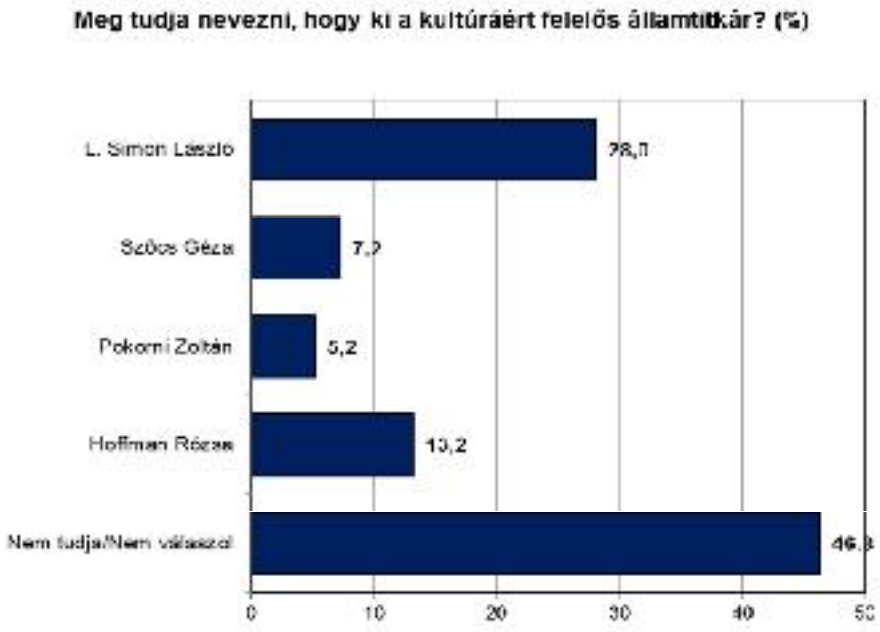

adatfelvétel: 2012. november

A február 27-ével hivatalba lépett Halász János munkájának megkezdésekor a kormány.hu portálnak adott interjújában[7] röviden felvázolta elképzeléseit jövőbeli működésével kapcsolatban. Három elemet emelt ki, elsőként a folytatást, azaz az elődei, Szőcs Géza és L. Simon László által megkezdett munka folytatását. A folytonosság szakpolitikai relevanciájánál fontosabbnak tekinthető a hivatalba lépő államtitkár gesztusa, mellyel elismeri elődei munkásságát. Hangsúlyozta az együttműködés fontosságát, mind a kormányzati szerkezeten belül, mind a kulturális élet szereplőivel.

Kiemelt jelentőséget tulajdonított továbbá a kulturális rendszerváltoztatás befejezésének, munkáját ennek jegyében fogja végezni. A kulturális intézmények szervezeti rendszere véleménye szerint a rendszerváltást megelőző évekkel megegyezően működött, az intézményi struktúra átalakítását elsősorban a működési hatékonyság növelése indokolta. A megkezdett átalakítások eddig alapvetően a szerkezet átalakítására irányultak, a következő időszakot a szerkezeti keretek „tartalommal való megtöltése" fogja jellemezni. Példaként említette a vidéki közgyűjteményi rendszer átalakítását, a lezajlott fenntartóváltást a kulturális rendszerváltozás egyik állomásaként értelmezte.

A Századvég szakpolitikai közvélemény-kutatásában vizsgálta az újonnan hivatalba lépő államtitkár ismertségét is. A válaszadók jelentős része, 65 százaléka nem adott választ a kérdésre, mindössze 22 százalékuk tudta helyesen azonosítani a Halász János által betöltött pozíciót. Ha figyelembe vesszük, hogy L. Simon László ismertsége fél éves munkássága után sem tért el számottevően ettől az aránytól, a kapott eredményeket összevetve azt láthatjuk, hogy a kulturális ágazat kormányzati képviselőinek ismertsége tendenciaszerűen alacsony. Ennek magyarázata lehet egyfelől a pozíciót betöltő személyek habitusa, másrészt annak a hatása is, hogy a kormányzati prioritások között a kultúrpolitika nem vagy csak ritkán jelenik meg.

[7] http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/kulturaert-felelos-allamtitkarsag/hirek/halasz-janos-interju

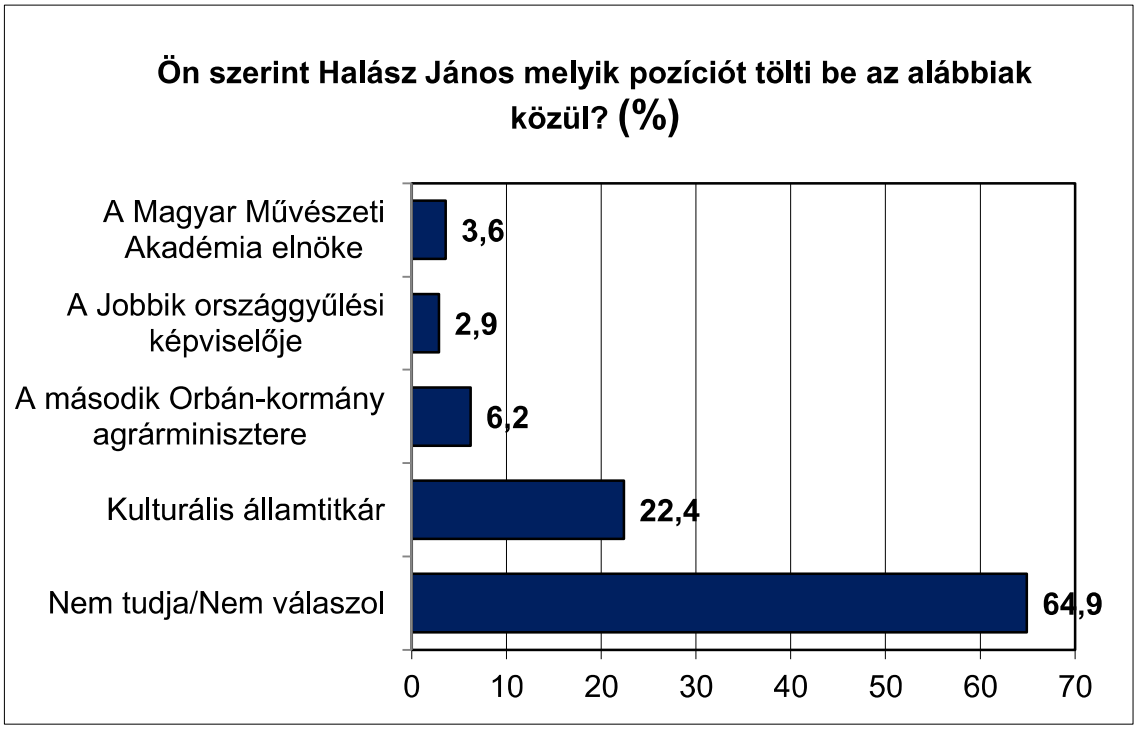

adatfelvétel: 2013. március

Kormányzati szerepvállalás a kultúrpolitikában

A kormányzati szerepvállalás értékelésében az elemzés a Magyar Művészeti Akadémia sajátos helyzetének vizsgálatára fog támaszkodni. Az MMA mára a kultúrpolitikai erőtér meghatározó, megkerülhetetlen szereplőjévé vált: a kormányzat mind az intézményi keretek kialakításával, az infrastrukturális feltételek biztosításával, mind az anyagi források feletti rendelkezés jogával kifejezte az MMA kormányzati kulturális stratégiában betöltött helyét és jelentőségét. Az Alaptörvényben foglaltak szerint az MMA a Magyar Tudományos Akadémiához hasonló szerepkörű és súlyú, az önkormányzás elve alapján működő köztestület szerepét tölti be.

Országos közfeladatokat lát el: a kulturális értékek védelmében és gyarapításában, a művészi alkotómunka feltételeinek megerősítésében, az alkotómunka szabadságának védelmében és a művészeti élet kimagasló teljesítményt nyújtó képviselőinek megbecsülésében. Feladatai közé tartozik a művészete elemzésének, támogatásának, oktatásának elősegítése, a magyar művészeti élet hazai és nemzetközi bemutatása, valamint a magyar művészek képviselete.[8] A törvényi szabályozás ezen közfeladatok ellátásának a feltételeit is megteremti, amikor az adott feladatokhoz konkrét költségvetési forrásokat is hozzárendel.

Az MMA feladatainak kijelölésében kiemelkedő jelentőségű a „2012. évi CCXXI. törvény a Magyar Művészeti Akadémia kultúrstratégiai szerepének megerősítése érdekében szükséges törvénymódosításokról, valamint egyéb kulturális tárgyú törvények módosításáról". Az MMA-nak köztestületként delegálási-képviseleti joga van több testületben, szerepet vállalhat a kitüntetési rendszer megújításában, valamint a Műcsarnok és a Pesti Vigadó épülete által intézményi háttere is erősödött. A már korábban működő kormányzati szereplők a kultúrpolitikai erőtér új erőpozíciójának megtestesítőjeként tekinthetnek az MMA-ra, mely a költségvetési források átcsoportosítása révén könnyen sértheti más szereplők érdekeltségeit. Mivel az MMA belépése a kulturális erőtérbe számos konfliktus kiváltó okának tekinthető, ezért érdemes lehet közelebbről is megvizsgálni a testület állásfoglalását a kultúrpolitika stratégiai kérdéseiről.

Az MMA elnöke, Fekete György a Századvég Nemzeti Érdek című folyóiratának 3. számában közölt egy írást egy lehetséges nemzeti kulturális stratégia természetéről, melyet az általa elnökölt intézet fentebb vázolt szerkezeti helyéből fakadóan az elemzés egyik kiindulópontjának tekintünk. Fekete György írásában a kultúra fogalmát meglehetősen tág keretben értelmezi, beleértve az oktatás, a tudomány és a művészetek területeit is. A kulturális stratégiát állítása szerint a

[8] 2011. évi CIX. törvény a Magyar Művészeti Akadémiáról

nemzetstratégia szerves részeként kell megfogalmazni, azzal összhangban végiggondolva. Különbséget tesz a nemzet kultúrája és a nemzeti kultúra között, mely fogalmi distinkció gondolatmenetének alapját képezi. A nemzeti kultúrához sorolja mindazon értékeket, melyek a közös múltból és történelemből vezethetőek le, a nemzet kultúráját azonban ennél tágabb kategóriának tekinti.

A kulturális stratégia alapfeltételeként egy „kulturális leltár" létrehozását javasolja, mely kulturális leltár a múlt és a jelen kulturális kínálataként kijelöli a pozitív irányú folytatás fő irányait. A kulturális leltár egyben az aktuális programalakítás számára is felvázolhat választási lehetőségeket, a leltárban rejlő lehetőségek jelenhez való hozzáigazítása révén. A stratégiára nézve elvárásként fogalmazza meg a nemzeti sajátságok és nemzetközi kölcsönhatások harmóniájának megteremtését. További elvárásnak tekinti a stratégia megalkotására nézve, hogy széles körű társadalmi megegyezésen alapuljon.

A finanszírozási rendszer kapcsán megállapítja, hogy a kulturális szférában működő állami, önkormányzati, alapítványi, egyházi és civil szervezeteket pozitív finanszírozási megkülönböztetésben kell részesíteni eredményeik megítélése alapján, hogy ne kerülhessenek hátrányba más nemzetek hasonló természetű intézményeivel szemben. A kulturális stratégia részenként külön sajtóra vonatkozó kommunikációs stratégiát tart szükségesnek.

Meglátása szerint a megcélzott stratégiának olyan mértékben kell nyitottnak lennie, hogy az egyes régiók számára lehetővé váljon speciális jellemzőik megjelenítése, aktualizálása, a regionalitásnak ugyanakkor a résztvevők együttműködésével kell egyensúlyba kerülnie. A nemzeti kulturális stratégiáról alkotott elképzelései kapcsán kiemelt szerepet tulajdonít a Nemzeti Szalon rendszerének: a szalonrendszer értelmét a vizuális művészetek területén létező, vélelmezett diszkriminációs gyakorlat adja. Fekete György érvelésében a magyar állampolgárok jogát kívánja érvényesíteni, hogy a vezetői és kurátori döntések eredményeként háttérbe szorult magyar alkotók művészeti teljesítményeit is megtekinthesse a közönség.

A stratégiát egy európai értelmezési keretben is elhelyezi, hangsúlyozva a megfogalmazott konkrét ajánlások mellett szükséges nyitottságot és rugalmasságot. A stratégia megalkotásának feltételeként a hosszú távú politika sikerességét jelöli ki. A Magyar Művészeti Akadémia szerepét a megalkotás mellett a stratégia végrehajtásában, eredményességének biztosításában látja.

Az MMA-elnök kultúrstratégiai vízióinak áttekintése mellett fontosnak tartjuk a testület működését övező polémia bemutatását, annak rekonstruálását. A vita egyik fontos állomásának tekinthető az ombudsman fellépése: az alapvető jogok biztosa az MMA-ról szóló törvény egyes rendelkezéseinek megsemmisítését kérte az Alkotmánybíróságtól. Egy civil szervezet panasszal fordult az ombudsmanhoz, hogy kezdeményezze a törvény felülvizsgálatát. Vizsgálata alapján az

alapvető jogok biztosa alkotmányellenesnek találta, hogy a törvény lehetővé teszi az MMA számára, hogy a tagság feltételeit a szervezet maga határozza meg. Ellentétes a művészeti szabadsággal az ombudsman álláspontja szerint, hogy a testület alapító tagjai egyetlen civil szervezetből kerültek ki. Az ombudsmani állásfoglalás szerint önmagában nem sérti a művészeti szabadságot, ha az államnak vannak kulturális prioritásai, de egyetlen irányzatot sem tekinthet kizárólagosnak, és tartózkodnia kell a művészet tartalmi értékelésétől.[9]

A testület szerepvállalását és vezetését nemcsak kívülről, de a tagság részéről is érték kritikák. A tagság részéről érkező kritikák kicsúcsosodását jelentette az elnökség azon törekvése, mely Fekete György lemondatására irányult. Az elnökség tagjai levélben szólították fel a testület elnökét, hogy az MMA körül kialakult feszültségek feloldásaként fontolja meg az elnöki pozícióból való visszavonulását. Az MMA január 29-i elnökségi ülésén megtárgyalta a levelet, azonban a tagozatvezetők jelenlétében lezajlott tanácskozás során "az elnökség tagjai tudomásul vették, hogy az elnök a munka folyamatossága érdekében és a felmerült jogos kritikai észrevételeket figyelembe véve tovább vezeti az Akadémiát."[10] (az idézett sajtóközlemény az Akadémia hivatalos oldaláról az elemzés készítésének időpontjában már nem elérhető)

A Heti Válasz 2013. február 14-i számában interjút közölt Fekete Györggyel, ahol többek között arról is kérdezték, miért nem mondott le elnöki pozíciójáról. Fekete György válaszában kifejtette, hogy a 2014 novemberéig szóló mandátumát mindenképpen kitöltené, mivel az MMA-t addig „átadható állapotba” szeretné hozni. Az általa megkezdett munkafolyamat befejezését a következőképpen fogalmazta meg: „Kihordtam a csecsemőt, most szokik le az anyatejről, el akarom juttatni az iskoláig.” Válaszában az utalás feltehetőleg az MMA előtörténetére vonatkozik, a testület ugyanis a rendszerváltás óta hosszú utat járt be, míg 2011-ben helyzetét az Alaptörvény tisztázta.

A Századvég szakpolitikai közvélemény-kutatásában a Magyar Művészeti Akadémia kormányzati támogatásának választói percepcióit is szondázta. A kutatás kitért az intézmény felé irányuló költségvetési átcsoportosítás választói megítélésére is. A megkérdezettek nagyarányban támogatták az intézmény anyagi erőforrásokkal történő állami megerősítését: a válaszadók 70 százaléka szükségesnek tartja, hogy az állam anyagilag támogassa az MMA-t. A kérdés megítélése időben is konstansnak tekinthető, a 2012. novemberi kutatás eredményei hasonló arányokat mutattak: a válaszadók 65 százaléka az MMA anyagi támogatásával értett egyet. A válaszok a pártpreferenciákkal összevetve a következő eloszlást mutatják: a Demokratikus Koalíció és az Együtt 2014 potenciális szavazóit kivéve minden más pártprefenciával rendelkező válaszadók

[9] http://www.litera.hu/hirek/az-ombudsman-alkotmanyellenesnek-talalta-az-mma-rol-rendelkezo-torvenyt
[10] http://index.hu/belfold/2013/01/29/nem_mondott_le_fekete_gyorgy_pedig_kertek/

esetében az anyagi támogatással egyetértők voltak többségben. Egyedül a DK és az Együtt 2014 támogatói között voltak nagyobb arányban azok, akik elutasítják az intézmény anyagi támogatását. Az MMA kormányzati megerősítésére irányuló szándékok tehát alapvetően széles körű társadalmi támogatottsággal bírnak, politikai hovatartozástól függetlenül.

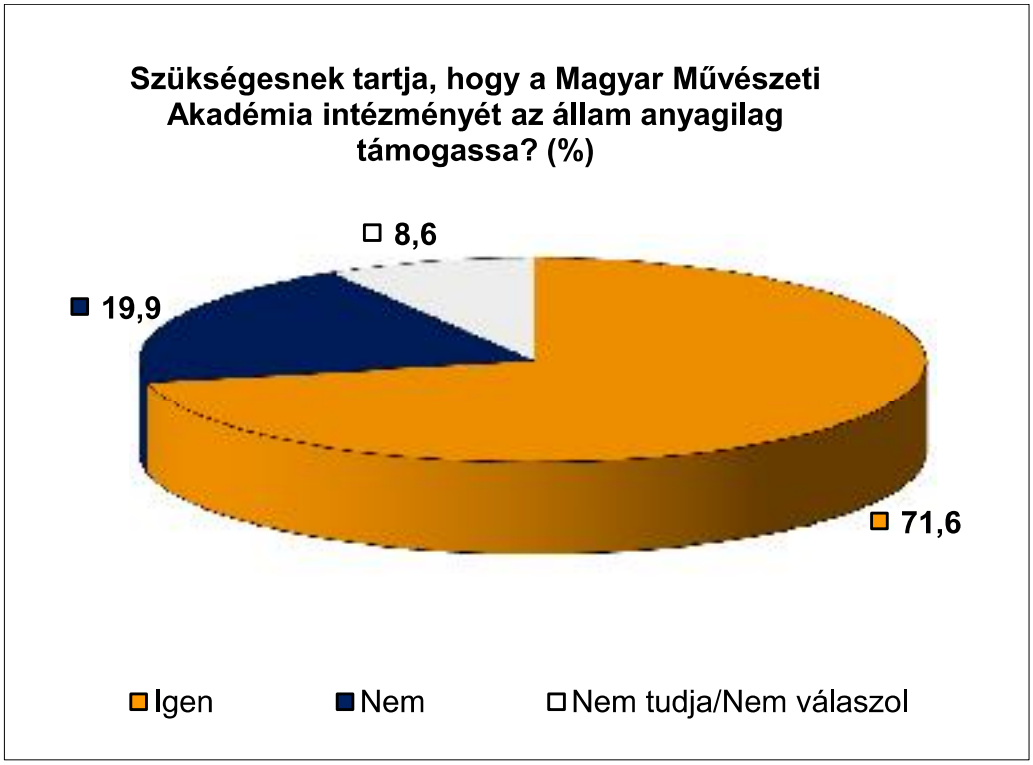

adatfelvétel: 2013. március

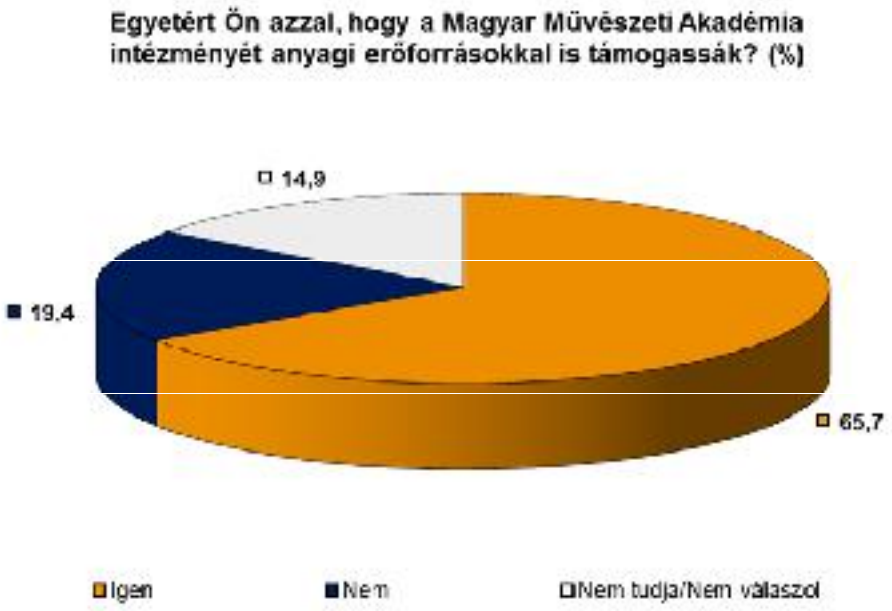

adatfelvétel: 2012. november

		Szükségesnek tartja, hogy a Magyar Művészeti Akadémia intézményét az állam anyagilag támogassa?		
		Igen	Nem	Nem tudja/Nem válaszol
Ha most lennének a parlamenti választások, az alábbi pártok közül, Ön kire szavazna?	Fidesz-KDNP	83,6%	9,6%	6,8%
	Jobbik	65,8%	26,1%	8,1%
	LMP	59,3%	40,7%	
	MSZP	70,3%	18,9%	10,8%
	DK	22,2%	77,8%	
	Együtt 2014	36,5%	57,1%	6,3%
	Bizonytalan	76,1%	12,2%	11,7%
	Nem válaszol, nem menne el	72,7%	18,2%	9,1%

adatfelvétel: 2013. március

A Századvég szakpolitikai közvélemény-kutatásában monitorozta kultúrpolitika mögött álló értékválasztások társadalmi megítélését. A kérdés vizsgálata az adott elemzési időszakban különösen releváns, mivel a Magyar Művészeti Akadémia szerepvállalása olyan konfliktusokat nyitott meg, melyek természetüket tekintve ezekre az értékválasztásokra, a kultúrpolitikát meghatározó lehetséges értékpreferenciákra vonatkoztak. A 2012. novemberi és a 2013. márciusi eredményeket összevetve azt láthatjuk, hogy a megkérdezettek többsége, közel fele a nemzeti hagyományok felé forduló kultúrpolitikai irányt preferálja, szemben egy liberális, nyitott kultúrpolitikával. Semleges, ideológiamentes kultúrpolitikát a megkérdezettek harmada támogatna. A megkérdezettek túlnyomó része határozott preferenciával rendelkezett a kérdéssel kapcsolatban, a bizonytalanok/válaszmegtagadók arány rendkívül alacsony.

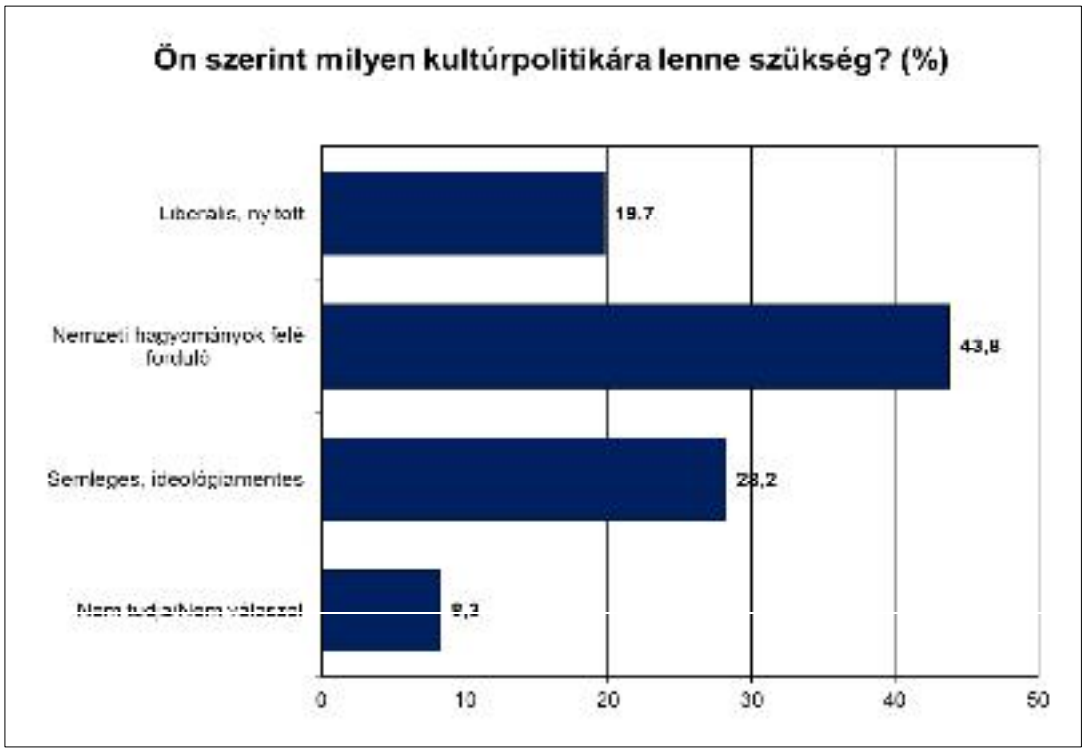

adatfelvétel: 2013. március

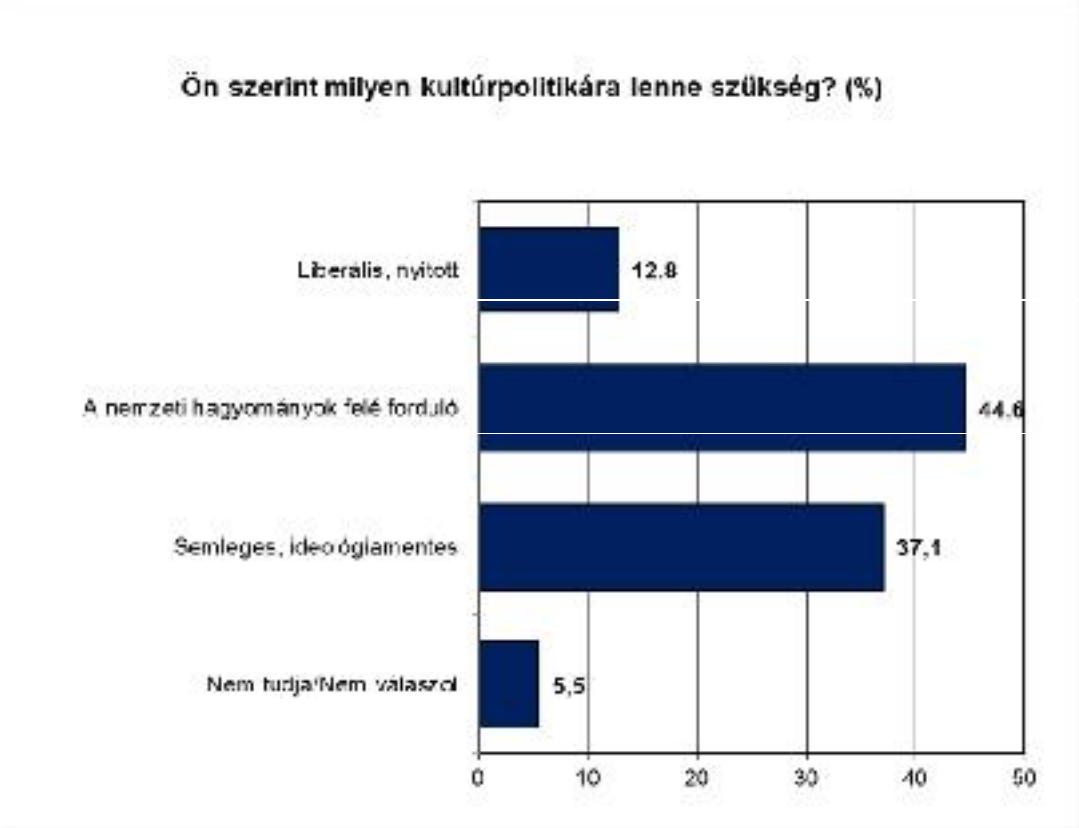

adatfelvétel: 2012. november

A nemzeti hagyományok felé forduló kultúrpolitika iránti igény és a liberális irány relatíve alacsony támogatottsága a politikai hovatartozáson átívelő preferencia: az LMP és az MSZP szavazói bázisát tekintve is többségben vannak a nemzeti hagyományokat támogatók. Az eredmények egyértelműen abba az irányba mutatnak, hogy bár az értelmiség, a meghatározó véleményformálók jelentős része elégedetlen a kormány által képviselt nemzeti hagyományokra építő kultúrpolitikai törekvésekkel, mely elégedetlenségnek rendszerint hangot is adnak, a választópolgárok többsége, pártpreferenciától függetlenül támogatja az ilyen törekvéseket.

		Ön szerint milyen kultúrpolitikára lenne szükség?			
		Liberális, nyitott	Nemzeti hagyományok felé forduló	Semleges, ideológiamentes	Nem tudja/Nem válaszol
Ha most lennének a parlamenti választások, az alábbi pártok közül, Ön kire szavazna?	Fidesz-KDNP	14,7%	56,9%	22,5%	6,0%
	Jobbik	16,4%	58,2%	20,9%	4,5%
	LMP	25,0%	39,3%	32,1%	3,6%
	MSZP	24,3%	48,6%	21,6%	5,4%
	DK	11,1%	44,4%	44,4%	
	Együtt 2014	34,9%	17,5%	47,6%	
	Bizonytalan	24,4%	35,7%	27,2%	12,7%
	Nem válaszol, nem menne el	14,3%	36,1%	36,1%	13,5%

adatfelvétel: 2013. március

		Ön szerint milyen kultúrpolitikára lenne szükség?			
		Liberális, nyitott	Nemzeti hagyományok felé forduló	Semleges, ideológiamentes	Nem tudja/Nem válaszol
Ön hová sorolná magát az alábbiak közül?	Baloldali	29,4%	31,1%	36,1%	3,4%
	Középen áll	23,8%	37,3%	33,4%	5,5%
	Jobboldali	11,9%	65,0%	17,7%	5,3%
	Nem tudja	16,4%	39,7%	15,1%	28,8%
	Nem válaszol	13,3%	32,5%	37,3%	16,9%

adatfelvétel: 2013. március

		Ön szerint milyen kultúrpolitikára lenne szükség?			
		Liberális, nyitott	A nemzeti hagyományok felé forduló	Semleges, ideológiamentes	Nem tudja/ Nem válaszol
Ön hová sorolná magát az alábbiak közül?	Baloldali	13,8%	43,1%	42,3%	,8%
	Középen áll	15,3%	38,7%	40,5%	5,4%
	Jobboldali	12,0%	61,7%	23,5%	2,7%
	Nem tudja	8,3%	29,2%	50,0%	12,5%
	Nem válaszol	8,3%	42,9%	37,6%	11,3%

adatfelvétel: 2012. november

A kormány kultúrpolitikáját a válaszadók többsége nemzeti hagyományokra épülő kultúrpolitikaként azonosította, ugyanakkor fontos megemlíteni, hogy a vizsgált időszak értékpreferenciákat érintő, alapvetően ideológiai természetű konfliktusai ellenére is a válaszadók negyede szerint a kormány semleges, ideológiamentes kultúrpolitikai irányvonalat képvisel. A kormány kultúrpolitikáját a válaszadók 15 százaléka liberális, nyitott kultúrpolitikaként jellemezte, ami szintén figyelemre méltó a nemzetközi sajtóban megjelenő értékelésekkel egybevetve. Ezek az értékelések időben is meglehetősen állandóak, a novemberi és a márciusi eredmények között számottevő eltérés nem mutatkozott.

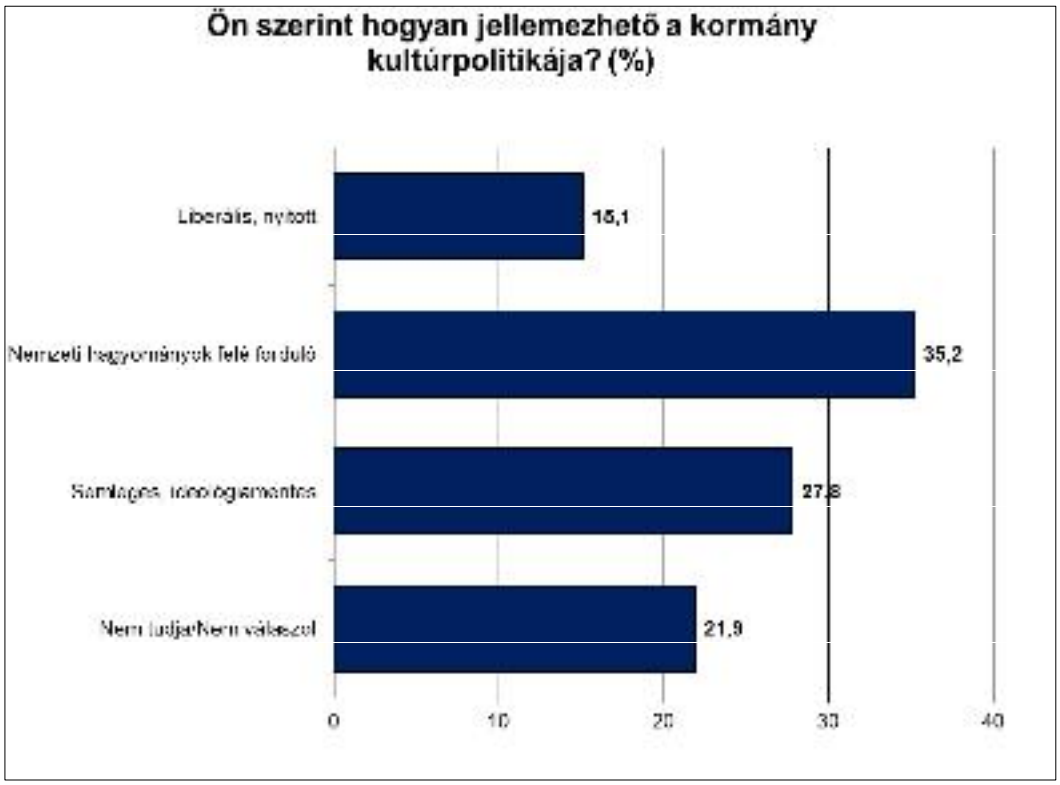

adatfelvétel: 2013. március

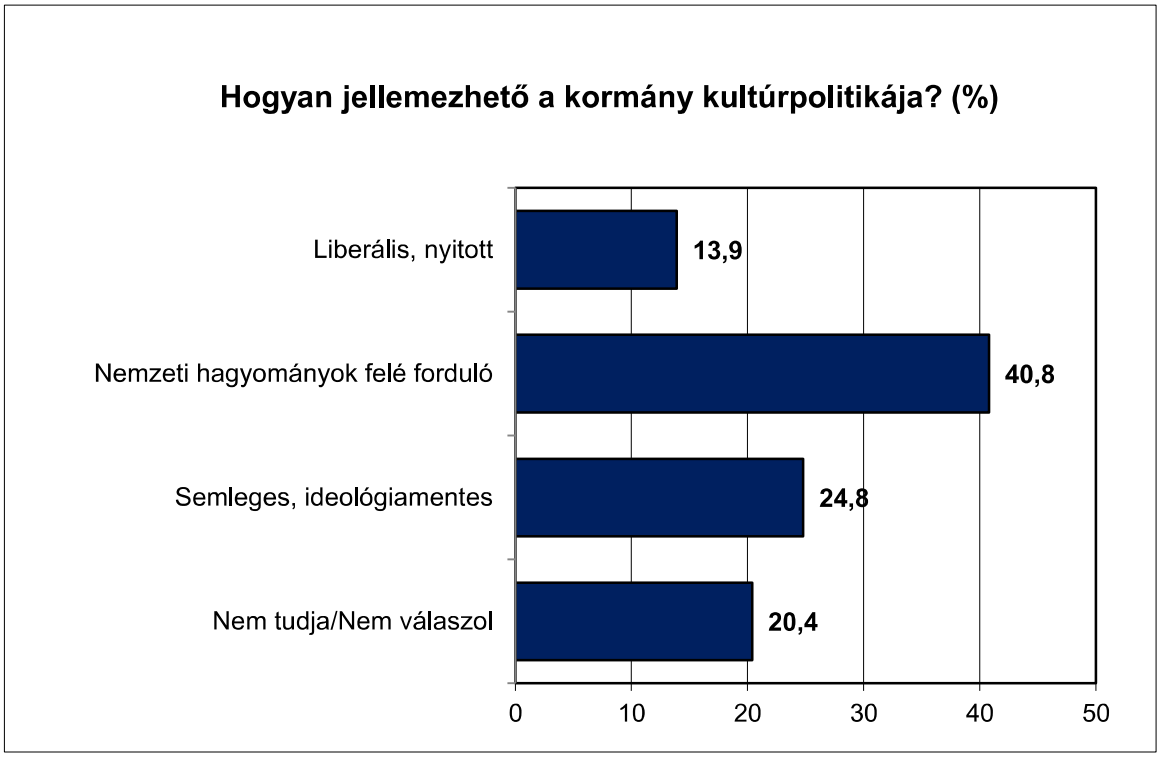

adatfelvétel: 2012. december

A pártpreferenciára vonatkozó adatokkal összevetve azt láthatjuk, hogy a kormány kultúrpolitikájának megítélésében a kormánypárti és az ellenzéki szavazók között kismértékű különbség van. A kormánypárti szavazók tartják a legnagyobb arányban nemzeti hagyományok felé fordulónak a kultúrpolitikát, illetve ezek a válaszadók tekintik a legkisebb arányban (15 százalék) semleges és ideológiamentes irányvonalnak. Az ellenzéki pártpreferenciával rendelkező válaszadók nagyobb arányban tekintik semlegesnek a kormányzat kultúrpolitikáját, ami az értelmiségi véleményformálók és a sajtóban megjelenő vélekedéseknek ellentmondani látszik. A kutatási eredmények arra utalnak, hogy a választói percepciók nem feltétlenül esnek egybe a kulturális elit szintjén megvalósuló közbeszéddel.

		Ön szerint hogyan jellemezhető a kormány kultúrpolitikája?			
		Liberális, nyitott	Nemzeti hagyományok felé forduló	Semleges, ideológiamentes	NT/NV
Ha most lennének a parlamenti választások, az alábbi pártok közül, Ön kire szavazna?	Fidesz-KDNP	19,2%	47,0%	15,1%	18,7%
	Jobbik	33,3%	9,9%	38,7%	18,0%
	LMP	21,4%	42,9%	32,1%	3,6%
	MSZP	10,8%	35,1%	35,1%	18,9%
	DK	22,2%	33,3%	44,4%	
	Együtt 2014	4,8%	33,3%	57,1%	4,8%
	Bizonytalan	8,0%	37,1%	22,5%	32,4%
	Nem válaszol	9,1%	33,3%	30,3%	27,3%

adatfelvétel: 2013. március

Intézményi struktúra és finanszírozás

Pályáztatás

A kultúrpolitika területén a feltételrendszer két legfontosabb tényezőjének az intézményi háttér és a finanszírozás tekinthető, a monitoring ezeket a kérdéseket külön fejezetben vizsgálja. Az intézményi szerkezet kapcsán a vizsgált időszak egyik meghatározó problémája az intézményvezetők megválasztásának módja volt. A kérdés a Nemzeti Színház igazgatói pályázatának bírálatával került napirendre. A megválasztott igazgató személyén túl a pályázatot elbíráló szakmai bizottság, illetve a bizottság eljárása is kiváltotta az ellenzék felháborodását, a kulturális elit számos képviselője kifejezte elutasítását az álságosnak mondott, politikai szándékok által befolyásolt igazgatói pályázattal szemben.

Az ellenzéki kritikákra reagálva L. Simon László államtitkárként médiaszereplések alkalmával és blogbejegyzésben[11] összefoglalva felvetette pályáztatási rend átalakításának ötletét. L. Simon helyzetértékelése szerint indokolt lenne a jelenlegi álszent gyakorlat felváltása egy életszerűbb, „vegyes" rendszerrel. Vegyes abban az értelemben, hogy a kötelező pályáztatás helyett a fenntartó számára választási lehetőséget teremtene a pályázat kiírása illetve a kinevezés között. Példaként az állami tulajdonú gazdasági társaságokat említi, ahol a cégvezetés megválasztása a politika felhatalmazása révén történik.

L. Simon érvrendszerében központi szerepe van a politikai felelősségnek, ugyanis szerinte a megválasztott intézményvezetők tevékenysége végső soron a fenntartó felelősségére vezethető vissza. Álláspontja szerint a jól működő, a közönség és a fenntartó elégedettségét egyaránt biztosító intézmények esetében a pályázat kiírása felesleges, bürokratikus procedúra, ehelyett az ilyen intézményvezetők mandátumának pályázat nélküli meghosszabbítását javasolja. L. Simon a pályáztatás szerepét abban látja, hogy abban az esetben, ha az intézmény fenntartója nem rendelkezik javaslattal, a pályázat kiírása hozzájárulhat a döntés előkészítéséhez és megkönnyítéséhez.

[11] http://lsimon.blog.hu/2013/01/16/legyunk_oszintek_993

A Századvég szakpolitikai közvélemény-kutatásában az intézményvezetők megválasztási módjának vizsgálatára is kitért. A kérdés választói megítélése abba az irányba mutat, hogy a közvéleményben erősen él egy politikai nyomástól függetlennek vélt pályázati rendszer igénye. A megkérdezettek háromnegyede nem ért egyet a pályáztatás nélküli miniszteri kinevezés lehetőségélehetőségével, mindössze 16 százalék támogatná egy ilyen gyakorlat bevezetését.

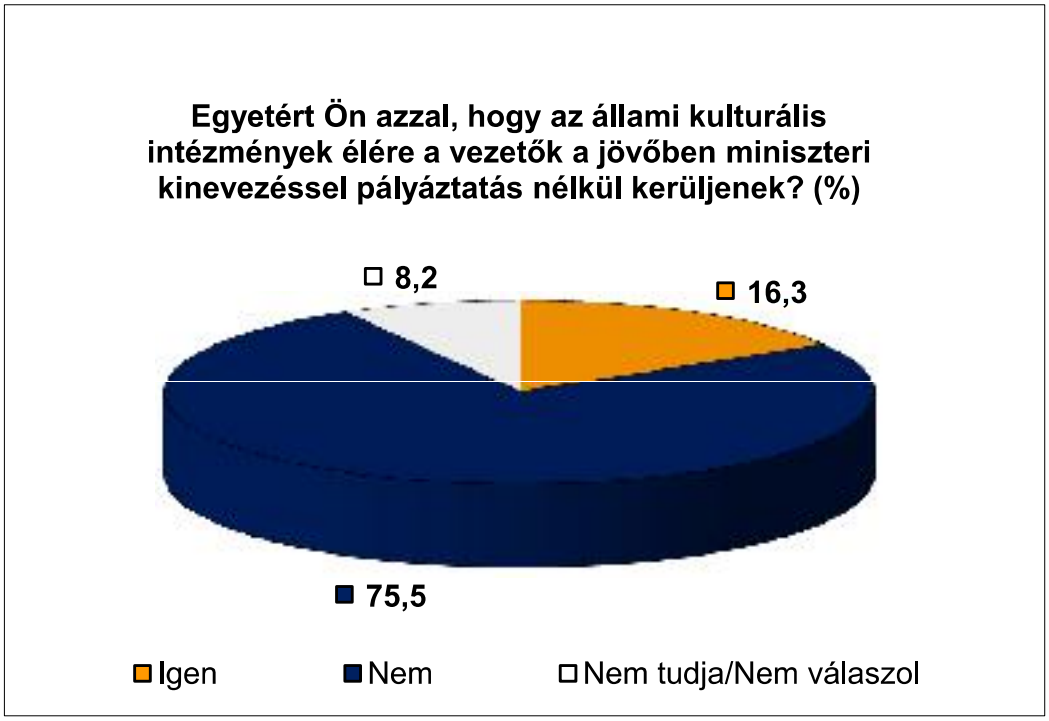

adatfelvétel: 2013. március

Nemzeti Színház

A Nemzeti Színház vezetőváltásának ügye a vizsgált időszakban is a közbeszédet meghatározó tematizációs pont maradt. Fokozott érdeklődés övezte a társulat egyeztetéseit, februárban ugyanis lezajlottak az első beszélgetések Vidnyánszky és a tagok között. Négyen már korábban jelezték, hogy biztosan távoznak a társulattól (Kulka János, Péterfy Bori,László Zsolt, Szabó Kimmel Tamás). A névsor április végére véglegesül, időközben azonban kiderült, hogy Nagy Zsolt és Molnár Piroska is távozni fog: Nagy Zsoltot Vidnyánszky küldte el, míg Molnár Piroska maga döntött.

A debreceni közgyűlés pályázatot írt ki a debreceni Csokonai Színház igazgatói posztjára, melyet Vidnyánszky Attila vezetett korábban. A testület a három pályázó közül Ráckevei Annát nevezte ki a színház vezetésére, aki július elsejével kezdi meg munkáját.

A Vidnyánszky személye, illetve igazgatói pályázat lebonyolítása ellen irányuló kritika a vizsgált időszakban túlnőtt a belpolitikai kontextuson, nemzetközi színtéren is témává vált. A Beregszászi Színház két előadását hívták meg Strasbourgba, a Három nővért és a Törőcsik Mari főszereplésével játszott Szarvassá változott fiút. Politikai szerepvállalása miatt azonban a darabot rendező Vidnyánszky jelenlétére nem tartottak igényt, erre hivatkozva lemondták Vidnyánszky tervezett kurzusait. A beregszászi társulat Strasbourg lépésére reagálva visszalépett a teljes franciaországi turnétól. A strasbourgi teátrum igazgatója döntésében a színésszel szemben két fő érvet hozott fel: az egyik szerint diktatórikus módon, nem demokratikus eszközökkel élve nevezték ki, míg a másik kritikai észrevétel azt kifogásolta, hogy Vidnyánszky Pálffy Istvánt kívánta felkérni kommunikációs igazgatónak.

Ezt megelőzően Tompa Andrea kritikus a Theater Heute című lapban olyan írást jelentetett meg a rendezőről, amelyben szélsőségesnek és nacionalistának mutatta be munkásságát. Vidnyánszky szerint ez a cikk is szerepet játszott abban, hogy lemondták a tervezett kurzusokat.

Az esetet követően francia értelmiségiek álltak ki[12] a beregszászi színész mellett, nyilatkozataikban tiltakozva Strasbourg eljárása ellen.
Jean-Pierre Thibaudat: *„Van igazság ebben, hiszen kétségtelen, hogy Vidnyánszky Attila külföldön elismert színházi tehetségét meglehetősen elhallgatják és alábecsülik Budapesten, ahol elsősorban a főváros szintén igen tehetséges művészeire figyeltek, mint amilyen az egykori Ascher Tamás vagy Székely Gábor vagy Jeles András, majd az új generációk tehetségeire, Schilling Árpádra és másokra”*

[12] http://szinhaz.hu/szinhazi-hirek/51279-francia-ertelmisegiek-alltak-ki-vidnyanszky-attilaert

Valère Novarina: *„Amikor a „demokrácia értékeivel" takaróznak, amikor ezekre hivatkoznak (kérdezem én, mi lesz az a különös egyoldalú mise, amit követelnek és aminek a celebrálásra készülnek április 11-dikén a te jöveteled kapcsán, de nélküled!), amikor a „Szabadság", az „Erény" megtestesítőinek gondolják magukat, miért folyamodnak ilyen brutális eszközökhöz?... Nem értem. Vajon így kell felépíteni Európát? Ez a leszámolás számomra annál is inkább vérlázító, mivel visszaemlékszem arra, milyen nagyvonalúan fogadtál te minket – Adélaïde Pralont, Philippe Marioge-t, Christian Paccoud-t és engem – két évvel ezelőtt szélesre tárva színházad kapuját, és lehetővé téve, hogy megrendezzem magyarul a Képzeletbeli operett (L'Opérette imaginaire) darabomat a te csodálatos színészeiddel."*
Jacques Le Ny: *„Az ember és a művész, akit én ismerek, egyáltalán nem hasonlít arra a jellemzésre, amelynek terjesztése jelenleg folyik. Nemrég visszamondta előadásainak áprilisra tervezett franciaországi bemutatóját. Tudom, hogy nem mondaná vissza francia produkciók meghívását a saját színházában. Viszont ez a pusztító eltökéltség zavarba ejtő, sőt, aggasztó. Mindez olyan pletykákból és véleményekből táplálkozik, melyeknek kategorikus volta miatt nehezen hiszek szerzőik teljes érdeknélküliségében. A pletykák és más rosszhiszemű feltételezések különböző terjesztői súlyos terhet raknak egy olyan emberre, aki jelentős művészi és politikai felelősséget vesz a vállára. Nagy óvatlansággal cselekszenek, mikor olyan módszerekhez folyamodnak, melyeket a szigorúan vett szakmaiság kizárna."*

Az idézett művészek állásfoglalásai arról tanúskodnak, hogy a nemzetközi művészvilág sem tekinthető homogénnek, a magyar kulturális életet és színházi világot láthatóan jól ismerő művészek véleménye sokkal differenciáltabb a sajtóban megjelenő egyéb megnyilatkozásoknál.

Budapest Music Center

A vizsgált időszakban egy kulturális területhez tartozó sikertörténet is lezárult: megnyílt a Budapest Music Center. Az intézmény megnyitásának jelentőségét mutatja az is, hogy a megnyitó ünnepségen a miniszterelnök mondott beszédet. A projekt kezdeményezése és kivitelezése Gőz László dzsessz-zenész nevéhez köthető, aki 1996-ban hozta létre a Budapest Music Center - Zenei Információs Központot. Az intézmény dokumentációs és szolgáltató tevékenysége mellett hangrögzítéssel is foglalkozott, lemezkiadóként működött.

A központnak otthont adó épület kivitelezése már közel egy évtizede megkezdődött, mely hangversenytermet, könyvtárat, professzionális hangrögzítésre alkalmas stúdiót, éttermet és dzsesszklubot is magában foglal. Az építkezés az anyagi források előteremtési nehézségei miatt elhúzódott, a BMC ugyanis 2006-ban egy európai uniós pályázaton ötszáz millió forintnyi támogatást nyer el, ez az összeg azonban később egy másik kiemelt projekthez került. 2012 őszén a

Miniszterelnökség a rendkívüli intézkedésekre elkülönített keretből pótolta ezt az összeget, a beruházás így végül 2 milliárd forintnyi magántőkéből és 500 millió forintos állami támogatásból valósult meg.

Múzeum Liget

Előrelépés történt a Múzeum Liget projektjével kapcsolatban: január 30-án kormányhatározat született az új közgyűjteményi épületegyüttes létrehozásáról. A tervezett múzeumi negyedben kapna helyet a Néprajzi Múzeum, a Magyar Fotográfiai Múzeum, a Szépművészeti Múzeum és a Magyar Nemzeti Galéria gyűjteményeinek egyesítésével az Új Nemzeti Galéria, a Ludwig Múzeum, a Magyar Zene Háza és a Magyar Építészeti Múzeum, valamint a Szépművészeti második világháborúban súlyosan megsérült, és azóta zárva tartó Román Csarnokát is felújítanák.

Az összesen 120 milliárd forintos beruházásból az új múzeumépületek felépítésére a kormány 70 milliárd forintot különít el, a finanszírozásban az EU-s források és a magántőke bevonását is tervezik. A múzeumi negyed épületeire a nemzetközi tervpályázatot június 30-i határidővel kell kiírnia az államtitkárságnak. A negyed megvalósításáért Baán László miniszteri biztos felel, aki a sajtótájékoztató[13] során kifejtette: a nemzetközi tervpályázat lebonyolítását két lépcsőben tervezik, az első körben az intézmények elhelyezkedésére, majd a második fázisban magukra az épületekre vonatkozóan.

A beruházás nem kizárólag kulturális jelentőséggel bír: a Városliget teljes körű átalakítását célozza, a tervek szerint jelentős turisztikai forgalmat generálna, akár másfél millió új turistát is a fővárosba vonzhat a becslések szerint. Ez a turisztikai többlet, illetve az ezen alapuló, gazdasági racionalitású érvelés adhat választ azokra a kérdésekre, melyek felmerültek a projekttel kapcsolatban. A közvélemény számára különösen egy recessziós időszakban az ilyen nagyságrendű presztízsberuházások könnyen visszatetszővé válhatnak. Ehhez a percepcióhoz járul hozzá a vidéki közgyűjteményi rendszer lezárult átalakítása, melynek egyik lehetséges olvasata szerint a kormányzat éppen a finanszírozási nehézségek miatt mondott le a megyei múzeumok működtetéséről.

Az intézményi szerkezetet érintő kérdés az Operaház főigazgatójának kinevezése. A minisztérium 2012 októberében írt ki pályázatot a főigazgatói poszt betöltésére. Az intézményt 2011 nyara óta Ókovács Szilveszter vezette, először kormánybiztosként, majd megbízott főigazgatóként. A pályázatok elbírálását az előadó-művészeti törvény alapján felállított 9 tagú bizottság végezte,

[13] http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/hirek/120-milliard-forintbol-ujulhat-meg-a-varosliget

mely bizottság öt pályázati anyagot véleményezett. A bizottság döntését követően Balog Zoltán miniszternek 30 napja volt a főigazgató kinevezésre, aki Ókovácsot kérte fel a főigazgatói posztra. A megválasztott vezető mandátuma 2013. január 28-tól öt évre szól.

Finanszírozás

A finanszírozás kapcsán a költségvetési keretet áttekintve azt láthatjuk, hogy az államtitkárság költségvetése a korábbi éveket jellemző csökkenő tendenciával szemben tíz százalékos növekedést mutat, 35 milliárd forintból gazdálkodhat. A Nemzeti Kulturális Alap, a kulturális terület finanszírozásának másik jelentős intézménye 10 milliárd forint felett rendelkezhet. A tavalyi év végén a költségvetési zárolás rendkívül érzékenyen érintette a területet, év végére azonban a elvont pénzeket sikerült kivonni a zárolás alól, a tiltakozásukat számos fórumon kifejező független előadó-művészeti szervezetek is hozzájutottak a korábban nekik ítélt támogatáshoz. L. Simon László hangsúlyozta, hogy a támogatások megítélésének előző évi csúszását megelőzendő, idén az év elején döntés született a kulturális szervezetek támogatásáról, így az érintettek átláthatóbb és kiegyensúlyozottabb körülmények között folytathatják tevékenységüket.

Szintén a finanszírozás kérdését érinti, hogy a kormányzat közel kétmilliárd forintos többletforrással támogatja az előadó-művészeti törvény nemzeti és kiemelt kategóriájába tartozó együttesek működését. Balog Zoltán miniszter a támogatás bejelentése kapcsán elmondta, hogy a támogatás célja Magyarország zenei nagyhatalmi státuszának fenntartása, megerősítése.[14] Az 1 milliárd 950 millió forintos többletforrást a kormányzat a rendkívüli kormányzati intézkedések előirányzatának a terhére különítette el.

A támogatott szervezetek a források egyharmadát május hónapban, a fennmaradó részt pedig 2013 második felében fogják megkapni. A mostani támogatás mellett a tavalyi év során, rendkívüli, 1,3 milliárdos támogatást is folyósítottak ezeknek az együtteseknek, az anyagi források idei mintegy 30 százalékos növelése is aláhúzza azt a stratégia célkitűzést, hogy Magyarország a 21. században is megőrizhesse pozícióját a zenei világban. A források elosztásnál a miniszter tájékoztatása szerint figyelembe vették a szakmai szervezetek javaslatait, egyeztetve az előadóművészeti tanács Devich János vezette zenei bizottságával.

A támogatott együttesek közül a Nemzeti Filharmonikusok és a Budapesti Fesztiválzenekar 500 millió forint, az MR Szimfonikus Zenekar és Énekkar Nonprofit Kft. 100 millió forintos támogatásban részesül. A debreceni Kodály Filharmónia, a Győri Filharmonikus Zenekar, a Miskolci

[14] http://www.youtube.com/watch?v=oxPSbhbhqNc

Szimfonikus Zenekar, a Pannon Filharmonikus Zenekar, a Savaria Szimfonikus Zenekar valamint a Szegedi Szimfonikus Zenekar 55 millió forint, a Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar, a MÁV Szimfonikusok Zenekari Alapítvány és a Szolnoki Szimfonikus Zenekar Nonprofit Kft. 40 millió forint, a Zuglói Filharmónia Nonprofit Kft. és a Liszt Ferenc Kamarazenekar 30 millió forint, a Concerto Budapest Zenekar, a Sysart Kft. Orfeo Zenei Alapítvány - Orfeo Zenekar és a BM Duna Palota Nonprofit Kft.- Duna Szimfonikusok 20 millió forint, a Kodály Kórus (Debrecen), a Nyíregyházi Cantemus Kórus, a Budapesti Vonósok Kamarazenekar Alapítvány 15 millió forint, az Óbudai Danubia Zenekar Nonprofit Kft. és a Mendelssohn Kamarazenekar Egyesület 10 millió forint, a Sysart Kft. Orfeo Zenei Alapítvány - Purcell Kórus, a Szent Efrém Férfikar Alapítvány és a Szolnoki Bartók Béla Kamarakórus 5 millió forint, a Művészetek Palotája pedig az idei programjához 200 millió forint többlettámogatásban részesül.[15]

[15] http://www.kultura.hu/hoztunk-egy-kis-penzt

Konfliktusok

A kultúrpolitikai erőtér vizsgálata során az elemzés célja a politikai relevanciával bíró konfliktusfelületek áttekintése, értelmezése. Az adott időszak kultúrpolitikai feszültségei közül három problémát állítunk fókuszba: a Nemzeti Könyvtár ügyét, az elmaradt Filmszemlét, valamint a kormányzati kitüntetéspolitikát övező botrányokat. Ezek az esetek egyaránt megsértették a szavazatmaximalizálás logikáját, érzékelhető politikai károkat eredményeztek.

Nemzeti Könyvtár

A kultúrpolitika területét jellemző konfliktusok természetére világít rá a Nemzeti Könyvtár sorozat elindítását övező vita. A Nemzeti Könyvtár létrehozási szándéka mögött két egymással feszültségben lévő törekvés húzódik meg. Egyfelől a konszolidációs politika azon méltányolható törekvése, hogy meg kell törni a szocialista-liberális hatalompolitika kulturális-ideológiai legitimációját adó „baloldali kánon" monopol helyzetét, egy nemzeti érzelmű könyvsorozat elindításával tovább erősítve a jobboldali konjunktúra kulturális kötőanyagát adó nemzeti önbecsülést, másfelől azonban bármilyen nemes és indokolt szellemi vállalkozásról legyen is szó, egy alternatív kánon kinyitásával önkéntelenül is a kultúrharc szempontjai kerülnek előtérbe, ami felveti a politikailag hasznos / káros szempontjait.

Míg a konszolidációs politika sikere a hosszabb időtáv felől ítélhető meg (kiállja-e az idő próbáját a Nemzeti Könyvtár abban az értelemben, hogy a második Orbán-kormány azonosulást kiváltó szellemi megalapozási kísérleteként értik-e majd), addig a kultúrharc kérdése az „itt és most" problémájaként, a választások kimenetelét eldöntő ütközetek egyik felületét jelenti. Mivel a hosszabb időtáv esélyeiről nem lehet még ítéletet mondani, ezért az elemzés keretét a kultúrharc megfontolásaira kell szűkíteni.

Az a kormányzati szándék, hogy 300 millió forint értékű állami forrásból, Kerényi Imre vezetésével, egy nemzeti érzelmű könyvsorozat elindításával ellensúlyozza „a 61 éve uralkodó liberális kánont"[16], rögtön politikai viták kereszttüzébe került. A vitákban megjelenő szempontok egy része a kultúrharcok természetéből következik (tehát ezeket a szempontokat korlátozottan lehet befolyásolni, illetve ezeket a vitákat nem lehet elkerülni), addig egy másik részüket, mintegy ki nem kényszerített hibaként a szereplők maguk állították elő.

[16]http://index.hu/belfold/2013/03/28/kerenyi_imre_kalozkiadassal_gyozi_le_a_liberalis_kanont/

A kultúrharcok természetéből erednek azok a *tartalmi kifogások*, amelyek a Nemzeti Könyvtár válogatási szempontjaira irányulnak. Itt elsősorban a *politikai motívum* jelenti a kifogást. Például külön kötetet szentelni annak a Tormay Cecilenek, aki a húszas-harmincas években zsidó világösszeesküvésekről értekezett és vállaltan fasisztának tekintette magát. Az érv szerint az ilyen előképek rehabilitálásából a kormány aktuális értékszempontjaira lehet következtetni. A kultúrharcos viták természetéből ered a rendelkezésre bocsátott *források mértékére vonatkozó kifogás* is: 300 millió forintból fedezik a kétséges válogatási szempontokat tükröző Nemzeti Könyvtár 24 kötetét, holott, ha ezek valóban értékes alkotások, akkor ezek piaci alapon vagy már kiadásra kerültek, vagy fognak kerülni. S bizonyos értelemben a ki nem kikényszerített hibák köréhez tartoznak a *kulturális színvonal egyenetlenségére* (például a Magyar Húsvét antológia összeállítási szempontjai), másfelől az esztétikai kivitelezésre irányuló, vagyis *ízlésbeli kifogások* (vastag, bordó kötetek, nagy betűkkel szedve, amelyek inkább törvénykönyvekre hasonlítanak, túlhangsúlyozva egy kormányzati időszak szellemi megalapozásának szándékát).

Azt mondhatjuk, hogy a tartalmi, politikai, financiális, kulturális és ízlésbeli értékviták mintegy automatikusan jelentkeznek, ha egy kormány magasabb feladatra jelenti be igényét, mint a hétköznapi ügyek intézésének szándéka. Kulturális értékkatalógusok megalapozási szándéka mindig és mindenhol felveti az ilyen típusú kritikákat.

Más természetűek, és a politikai hasznosság szempontjait erősebben ütközteti a kormányzati szándékokkal, ha az ellenzék által ki nem kényszerített hibák fennállásáról van szó. S itt elsősorban nem *konzisztencia-problémá*ról, olyan az eredeti szándékok következetességével szembenő *tartalmi tévedések*ről van elsősorban szó, mint Venesz József Magyaros konyha című könyvének újrakiadása, amely a nemzeti önbecsülés gondolatával szembemenve, a Kádár-kori gasztrokultúra alapműveként éppen hogy a magyar konyha elsilányításáról, a laktató tömegétkeztetés „értékeiről" szól, hanem olyan felelőtlen *„eljárási hibákról"*, amelyek végső soron a politikai felelősség kérdését is felvetik.

A Nemzeti Könyvtár szempontjából erről szólt a március. Ekkor lépett elő szinte a semmiből az ún. *jogdíj-vita*, miszerint „Kerényi Nemzeti Könyvtárának néhány kötete kalózkiadás"[17], vagyis kérés és engedély nélkül adják ki többek között Márai Sándor, Weöres Sándor, Szabó Magda vagy éppen Bánffy Miklós könyveit.

A „vád" megalapozottnak bizonyult. Kerényi Imre elismerte, hogy valóban nem rendelkeznek még minden kiadott szerző jogtulajdonosának hozzájárulásával, mert nem volt idő a jogok rendezésére, de „a Nemzeti Könyvtárnak szándékában áll rendezni az ügyet." Ami a jogdíj-vitát illeti, az ügy tovább folytatódott. Sajtó-értesülések szerint például Weöres Sándor örökösei, vagy a

[17] http://index.hu/belfold/2013/03/28/kerenyi_imre_kalozkiadassal_gyozi_le_a_liberalis_kanont/

Bánffy Miklós könyveit megjelentető Helikon Kiadó nem hajlandó lemondani a jogokról, így a kiadott kötetek jogbitorlók maradhatnak és perelhetőek lesznek. Ráadásul Bánffy Miklós Erdély trilógiájának kiadási szándékától el is kellett állnia a Nemzeti Könyvtárnak, miközben előrendeléseket vett fel a kötetre, így nemcsak jogdíj-, de *fogyasztóvédelmi aggályokat* is felvet a Nemzeti Könyvtár kiadási gyakorlata (A trilógia helyett egy Bánffy emlékkönyv kiadását ajánlják fel az előrendelőknek). A hatályos törvények szerint ugyanis tilos olyan kereskedelmi tevékenység folytatása, amely olyan hamis információkat közöl, amely befolyásolja a fogyasztó ügyleti döntéseit. Tehát az olyan ígéretek közlése, amelyek teljesítéséről az eladó nem lehet biztos, akár fogyasztói megtévesztésnek is minősülhet.

A jogdíj-vita, vagy a fogyasztóvédelmi kérdések végső soron politikai konzekvenciákhoz vezetnek, így felvetik a *politikai károkozás* lehetőségét. Egyfelől a jobboldali konjunktúra szellemi megalapozásának terve, ha egyértelmű normasértésen alapul, a hosszú távú konszolidációs politika erejét gyengítheti, vagyis az eredeti szándékokkal ellentétes következményekhez vezethet. Másfelől, mivel a Nemzeti Könyvtár terve és a végrehajtás mandátumának kiadása is a miniszterelnöktől származik, a megvalósítás során felvetett kifogások és a kifogásokra adott válaszok stílusa végső soron a miniszterelnökre hull vissza, az egyedi esetből származtatva vissza az általános politikai vádakat („ezek ilyenek": kirekesztő nézeteket terjesztő szerzőket tekintenek szellemi előképüknek, nem tisztelik a jogszabályokat, erőből szereznek érvényt szándékaiknak, a felvetett kritikákkal nem törődnek, erőszakosak stb.) Így a hosszú távú konszolidációs politika megalapozására irányuló erőfeszítések során megjelenő ki nem kényszerített hibák ütköznek a rövidtávú politikai haszonmaximalizálás szempontjaival is.

Filmszemle

Hogy kell-e magyar film, s ha kell egyáltalán, az milyen legyen, a kultúrpolitika releváns kérdései közzé tartozik. Magyarországon vannak filmesek, a filmipar képviselőit a véleményformáló értelmiség reprezentánsai között tartják számon, akik a nemzetközi közvéleményben is hatást tudnak gyakorolni a Magyarországot érintő percepciók alakítására. Andy Vajna kormánybiztosi kinevezésével úgy tűnt, hogy a kormánynak egyfelől szándéka a magyar filmipar alakítása, másfelől koncepciója is van a „merre tovább?" kérdésének megválaszolására.

Hasonlóan a Nemzeti Könyvtár kérdéséhez itt is két szempont látszik egymásnak feszülni. Egy közép-hosszútávú cél, valamilyen koncepció alapján és a koncepcióhoz társított forráselosztás révén új irányt szabni a magyar filmnek, és az „itt és most" szempontjai, amelyek érdeksérelmek, forrásmegvonások, a jelenleg létező filmes társadalom tiltakozása körül összpontosulnak. A közép-hosszútáv eredménye értelemszerűen a magyar film esetében sem ítélhető meg, ehhez

történelmi távlatra lenne szükség, ami még nem állhat rendelkezésünkre, ezért a kérdés tárgyalását a rövidtáv tartományára kell szűkítenünk, de hogy a magyar filmmel valami nincs rendben, hogy a magyar film beteg, azt a Filmszemle elmaradásának tünete világosan jelezte.

Január végén Tarr Béla, a Magyar Filmművészek Szövetségének vezetője levélben tájékoztatta a sajtót arról, hogy a Szemle elmarad és helyette a szövetség fog nyilvános közgyűlést rendezni: "higgyétek el, hogy szívesebben rendeznénk meg a szokásos februári szemlét, szívesebben vetítenénk filmeket, szívesebben beszélgetnénk róluk és szívesebben örülnénk az eredményeinknek. Mert a februári Filmszemle mindig a magyar film ünnepe volt. Az idei az első év, amelyben nem tudjuk megrendezni. NINCS MIT VETÍTENÜNK! NINCS MINEK ÖRÜLNÜNK!"[18]. Tarr úgy fogalmaz, hogy "a magyar filmgyártás két éve áll, kiváló kollégáink munka nélkül maradtak, és egyre reménytelenebb élethelyzetekbe, gyakorlatilag az éhhalál szélére kerültek".

Tarr közleményére reagálva Andy Vajna filmszakmai kormánybiztos úgy fogalmazott, hogy „kezd belefáradni Tarr Béla üres szavaiba és gondolataiba a magyar filmiparról"[19], valamint hangsúlyozta: Tarr már nem része a magyar filmiparnak, „nem tudja, és őszintén szólva, nem is érdekli, hogy mi zajlik itthon".

A pengeváltás és a magyar filmek hiánya mögött az új forráselosztási politika szempontjai húzódnak meg. A kormánybiztosi koncepció értelmében a nemzetközi mainstream által is értékelhető, populáris filmeket kellene csinálni, a jelenlegi magyar filmes szakma erre nem képes, ezért támogatni sem érdemes. Tarr Béla szerint viszont jelenleg nincs politikai akarat arra, hogy legyen magyar film, hogy legyen magyar kultúra; vagy éppen van akarat, csak egy másfajta kultúrára. A filmesek azonban csak olyan filmet tudnak csinálni, amilyeneket ők szeretnek csinálni.

Még akkor is, ha a nemzetközi divat és hollywoodi ízlés diktálja, de mégiscsak egy „felvilágosult akarat" és a reális viszonyok konfliktusát lehet kiolvasni a filmszakma új irányt szabni akaró törekvéseiből. A felvilágosult akarat eredményét még nem látni, a valóságos szereplők érdekszérelmeit viszont szinte tapintani lehet. A filmszakma felől nézve az új irányt szabás valójában a magyar filmes szakma lerombolásának szándékával egyenlő.

Ezért, még ha ellenkező előjellel is, a betegség egy másik tünete, hogy a Filmszemle hiánya körül mintegy tiltakozásul különböző fórumokon reprezentálta magát a magyar film.

Egyfelől valóságos tiltakozás, flashmob-tüntetés formájában. A Böjte József újságíró által szervezett, és a szövetség közgyűlésével egyidőben tartott tüntetésen részt vett többek között Tarr Béla, Vészi János, Koltai Lajos és Sas Tamás is. Az „Akciócsoport a magyar kultúráért" elnevezésű

---

[18] http://magyar.film.hu/filmhu/hir/tarr-bela-rendkivuli-kozgyulest-tart-az-uraniaban.html
[19] http://hvg.hu/kultura/20130201_Filmek_helyett_parbeszed_szemle_helyett_f

társulás szervezésében megtartott „villámcsődületen” az elmaradt Filmszemlét kérték számon a Magyar Nemzeti Filmalaptól, felolvasták a korábban elkészült alkotások címeit, valamit kifogásolták, hogy 2013-ban egyik A-kategóriás filmfesztiválon sem fog szerepelni magyar film.

A filmkritikusok pedig úgynevezett „unortodox díjátadó” keretében díjazták az elmúlt év legjobb alkotásait a MUOSZ székházában, felhívva a figyelmet arra, hogy azért nem akartak fényes ünnepséget szervezni, mert az elmúlt évben nem készültek játékfilmek, valamint bezárt két artmozi is. Az unortodox díjátadás az átadott díjat is lecserélte: 2013-ban nem Sárosy Ákos szobrászművész alkotása járt elismerésül, hanem egy üres filmdoboz, kifejezve azt a” szomorú helyzetet, amibe a magyar film jutott.”

Az Index.hu az elmaradt filmszemle okán február 18. és 24. között a tavalyi Magyar Filmszemle több alkotását tette elérhetővé az Indavideo oldalán. Az ún. Indafilmszemlén összesen mintegy 160 ezren tekintettek bele a szemlés filmekbe, a portál értékelése szerint mindez azt jelezte, hogy igenis van igény a magyar filmekre.

Hasonló vállalkozásnak tekinthető az ún. Uránia Filmnapok, amely februárban háromnapos filmünnep keretében az elmúlt száz év magyar filmterméséből válogatva igyekezett pótolni az elmaradt Filmszemlét. Az akcióhoz csatlakozott a Magyar Művészeti Akadémia is, az intézmény sajtótájékoztatón jelentette be, hogy válogatásában készült 53 magyar film című sorozat első blokkját 13 vidéki városban is láthatóvá teszi, hangulatában vagy más szempontból rokonítható külföldi filmekkel együtt.

A „mementó-fesztiválokon” kívül a magyar film alternatív utakon is megjelenést keresett. Március 28-29-én huszonhat új kisjátékfilmet mutatott be a Daazo.com-European Short Film Centre az ún. Friss Hús Fesztiválon a budapesti Toldi Moziban. A Fesztivál érdekességét az adta, hogy az elmaradt Filmszemle miatt az elsőfilmesekkel egyidőben szerepeltek olyanok, akik évek óta készítenek filmeket, de most források hiányában néhány úgynevezett nagyfilmes is rövidfilmben próbálta ki magát (Török Ferenc vagy Tóth Barnabás). A 20. Titanic Filmfesztivál versenyszekciójában, április 5-13. között pedig három magyar kötődésű film is bekerült a programba.

Összességében azt mondhatjuk, hogy a Filmszemle elmaradása, az okokra adott kormánybiztosi magyarázat stílusa, a magyar filmesek menekülési kísérletei azt jelzik, hogy a kultúrpolitika egy olyan újabb konfliktusmezője nyílt meg, ahol a többség érdeksérelme egyenlőre láthatóbbnak és virulensebbnek bizonyul a kedvezményezettek által meghatározott új irányokba vetett reménynél.

Kitüntetéspolitika

Bármely kormány kitüntetéspolitikája az ún. értelmiségpolitikájának része. A kultúrpolitikai szempontok itt oly módon jelentkeznek, hogy ne legyen ordító távolság a „saját hősök" elismerése és a díjazásra méltán igényt tartó kulturális, művészi, tudományos stb. teljesítmény között. A kitüntettek személye és teljesítményük egyes elszigetelt esetekben a dolgok természetéből adódóan ellenzéki kifogás tárgya lehet, ha viszont teljesítmény nélküli elismerés világos esetéről vagy politikailag vállalhatatlan személyek állami elismeréséről van szó, akkor az értelmiség elismerését célzó kitüntetéspolitika léket kap és korrekcióra szorul. Ez történt a március 15.-i kitüntetések kapcsán.

Szaniszló Ferenc Echo-Tv-s újságíró kitüntetése bel- és külpolitikai tiltakozásáradatot váltott ki. Ilian Mor, Izrael magyarországi nagykövete, Eleni Tsakopoulos Kounalakis amerikai nagykövet is azt szorgalmazta, hogy a magyar kormány vonja vissza a rasszista és gyűlölködő nézeteket valló újságíró Táncsics-díját. A New York-i központú Rágalmazásellenes Liga (ADL) is elítélte a kitüntetést, továbbá a BBC is nagy terjedelemben foglalkozott a magyar kormány kitüntetéspolitikájával.

Szaniszló kitüntetésének hírére több magyar újságíró is bejelentette, hogy visszaadja a korábban neki ítélt Táncsics-díjat. Így tett többek között Rangos Katalin és Bolgár György (Klubrádió), Vince Mátyás, az MTI egykori elnöke, a HVG volt főszerkesztője, Horváth Zoltán a lap korábbi főszerkesztő-helyettese, valamint Nej György, a Magyar Rádió egykori munkatársa is.

Noha intenzitásában elmaradt, de mégis politikai viták kereszttüzébe került a revízió mellett elkötelezett, szélsőjobboldali nézeteket valló Petrás János, a Kárpátia zenekar frontemberének kitüntetése, Káel Csaba rendező, a Fidesznek három választás során is kampányfilmeket gyártó Happy End Kft. egykori vezetőjének Nádasdy Kálmán-díja, Fekete György feleségének Sunyovszky Szilviának Érdemes művész díja, a Civil Összefogás Fórum alapítójának, Fricz Tamás politológusnak adott Magyar Érdemrend Tisztikeresztje, valamint a Videoton első- és tartalékcsapat vezetőedzőjének jutatott Magyar Arany Érdemkereszt is.

Tiltakozást váltottak ki továbbá a József Attila-díjak. A művészeti középdíjakba történt politikai beavatkozás és szélsőséges nézetek állami elismerése ellen tiltakozott négy irodalmi szervezet. A Fiatal Írók Szövetsége, a József Attila Kör Irodalmi Egyesület, a Magyar Műfordítók Egyesülete és a Szépírók Társasága kijelentette, hogy addig nem kívánnak részt venni a jelölési és döntési folyamatban, amíg nem történik meg a művészeti középdíjak szakmai rehabilitációja, mégpedig az érintettek bevonásával, tekintélyük visszaállítása érdekében.

Az elhibázott kitüntetéspolitika kézzel fogható politikai károkkal járt. Tovább gyengítette a kormány értelmiségpolitikáját, aláásta a szakmai megbecsülés elismerését célzó díjak társadalmi presztízsét, diplomáciai konfliktusokhoz vezetett befolyásos nagyhatalmakkal, aduászokat adott a kultúrharcos logikát erőltető ellenzék kezébe, valamint korrekcióra késztette a politikai felelősség kérdésében illetékes kulturális kormányzat vezetőit.

Politikai erény viszont, hogy a politikai hibára nem befeszüléssel és erővel, hanem korrekcióra irányuló hajlandósággal válaszolt a kormány. Balog Zoltán miniszter fellépése (nyílt levélben kérte a díj visszaadására Szaniszlót) végül is eredménnyel járt, a gesztuspolitikán túl ráadásul intézményi reformlépések is születtek a kitüntetéspolitika tekintélyének helyreállítása érdekében. A miniszter úgy döntött, hogy módosítja a művészeti középdíjak jelölésének és bírálatának rendjét. A jövőben a Táncsics Mihály-díjat egy független testület, a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság adományozza majd, így sem a miniszter, sem a minisztérium nem fogja minősíteni a politikai újságírók munkáját. Halász János, az EMMI kulturáért felelős államtitkára a szakmával való aktív párbeszéd jegyében, az illetékes szervezetek bekapcsolásával pedig további egyeztetéseket kezdeményezett a művészeti középdíjak jelölésének és bírálatának új rendjéről. Az viszont a jövő kérdése lesz, hogy a kormányzat korrekciós politikája képes lesz-e kezelni a Szaniszló nevével összeforrt botrány által okozott politikai kár nyilvánvaló hatásait.

A Századvég közvélemény-kutatásába bevonta a vizsgált időszakot tematizáló kultúrpolitikai botrányok megítélését is. Az elemzés a korábbiakban részletesen kitért a legmeghatározóbbnak tekintett ügyre, Alföldi leváltására Nemzeti Színház éléről. A vizsgált konfliktusok közül azonban a Táncsics-díj körüli botrány ismertsége és fontossága is számottevő: a megkérdezettek közel harminc százaléka Szaniszló Ferenc díjazását tekinti az elmúlt időszak legkomolyabb következményekkel járó kulturális botrányának. A vitatott díjazásra adott kormányzati reakciók nem feltétlenül voltak képesek orvosolni az eset által okozott politikai károkat, erre utal legalábbis az ügy relatíve magas ismertsége, összevetve egyéb kultúrpolitikai döntések alacsony ismertségével.

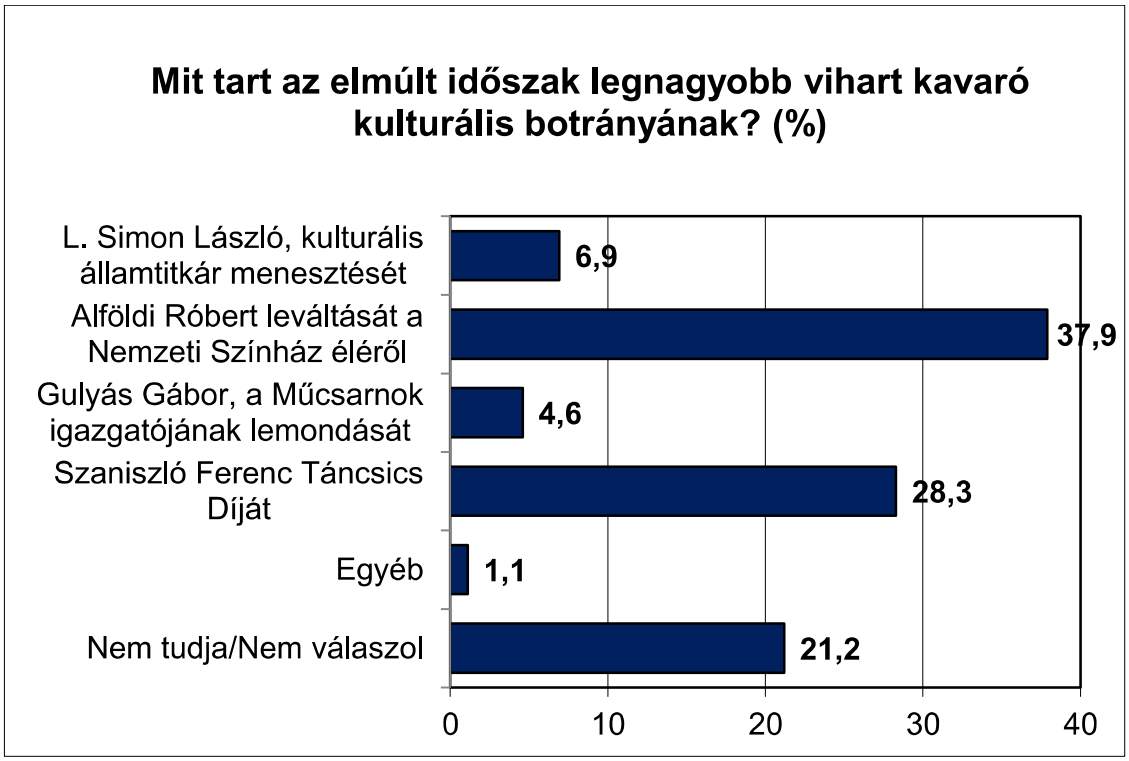

adatfelvétel: 2013. március

Nemzetközi kontextus

A kultúrpolitikai kérdések vizsgálatában releváns lehet a nemzetközi kontextusra való kitekintés is. A kormányzat nemzetközi megítélésének egyik jól beazonosítható mércéjévé vált a művészet autonómiájának kérdése, a művészi alkotótevékenység szabadsága. Ezek az alapjogi természetű kérdések, melyek a véleményszabadság, a művészeti élet szabadságának alapjogi értelmezéséhez kötődnek, a nemzetközi közvéleményben rendre összekapcsolódnak azon kormányzattal szembeni vádakkal, melyek a jogállamiság elveinek és a demokratikus normáknak az érvényesülését kérik számon.

Az osztrák és a német sajtóban fokozott figyelem övezi a magyar kulturális élet fejleményeit. Matthias Hartmann, a bécsi Burgtheater igazgatója, a Színházi Tolerencianap alkalmából több osztrák művészt felkérve levélben fordult Balog Zoltán miniszterhez, tiltakozva a magyar színházi diktatúra és az állami beavatkozás ellen. Hartmann mellett Elfriede Jelinek, Michael Haneke, Erwin Wurm, Kathrin Röggla, Peter Turrini és Ewald Palmetshofer fogalmazta meg elvárásait és kívánságait a miniszter felé. A Színházi Tolerancianapot, melyre a tiltakozó levelet időzítették, egy évvel ezelőtt hívták életre az Újszínház vezetőinek kinevezésére reagálva. A kezdeményező Markus Kupferblaum így fogalmazott[20]: „Egy évvel ezelőtt Budapesten a város egyik legjelentősebb színházát új intendánsnak adták át, aki sok éve nyilvánosan szélsőjobboldali eszméket képvisel. Azóta a színházban embert megvető, uszító darabokat játszanak."

Az Újszínház egyéves működéséről mérleget vonva a fenti állítások aligha állják meg helyüket. A példátlan sajtóvisszhangot és a nemzetközi közvéleményre is kiterjedő tiltakozáshullámot kiváltó színházi vezetés kinevezését követően a színház működését alapvetően érdektelenség övezi, a kormányzat kultúrpolitikájával végletekig kritikus, így elfogultsággal nehezen vádolható Magyar Narancs cikkében[21] a színház rendkívül alacsony, már a fenntartható működést fenyegető látogatottságáról számol be. Kérdéses az is, hogy az Újszínház mennyiben tekinthető Budapest legjelentősebb színházai közé tartozó intézménynek.

Az idézett memorandumot, melynek állításai tényekkel nem támaszthatóak alá, legfeljebb politikai véleménynek tekinthetőek, a Színházi Tolerancianap alkalmából Európa számos színházában felolvasták. A magyarországi színházi élet helyzetéről festett torzított és radikális kép nem-

[20] http://galamus.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=188913:osztrak-mveszek-nyilt-levele-balog-zoltannak-osztrak-memorandum-az-ujszinhaz-uegyeben&catid=79:kiemelt-hirek&Itemid=115
[21] http://magyarnarancs.hu/szinhaz2/a-tatongo-haz-az-ujszinhaz-utja-a-csod-fele-82135

zetközi kontextusba helyezésének motivációit maguk a kezdeményezők tárják fel: a fasizálódó magyar közélet példájának terjedését kívánják megakadályozni. Ez a perspektíva egyértelművé teszi, hogy a magyar példára való rámutatás politikai motivációk és szándékok által vezérelt, a belpolitikai konfliktusokban felhasznált politikai eszközként működik.

Az osztrák művészek által írt levél további sajátossága, hogy a levél írói véleményüket elvárások illetve követelések formájában fogalmazzák meg a magyar miniszter irányába. A megfogalmazott vádak egy irányba mutatnak: a kultúra nacionalista politikai törekvések eszközévé válik, az ország kulturális életét a cenzúra működése, a kisebbségi vélemények, illetve a kisebbségi csoportok elnyomása jellemzi, sérül a szabad véleménynyilvánítás joga és a művészet szabadsága, ezáltal az ország demokratikus elkötelezettsége válik megkérdőjelezhetővé. Az általánosságban megfogalmazott vádakon túl konkrét intézkedésekre is történik utalás, ám a hivatkozott intézkedések ismertetése pontatlan, kontextusba helyezésük önkényes: ilyen a Nemzeti Színház igazgatójának kinevezése, illetve a független előadó-művészeti szervezetek költségvetési támogatásának kérdése.

Az esetről a Heti Válasz február 7-i számában megjelent egy összeállítás, melyben Nemzeti Színház igazgatói pályázatának politikai motivációi kapcsán az osztrák kulturális élet kinevezési gyakorlatát tekintették át. Az összeállítás világossá teszi, hogy többen a tiltakozó levelet szignáló művészek is politikai kinevezésnek köszönhetik pozíciójukat. Így az akciót szervező Matthias Hartmann 2006-ban az akkori osztrák kulturális államtitkár, Franz Morak nevezte meg, mint az osztrák Nemzeti Színháznak tekinthető Burgtheater 2009-től esedékes igazgatóját.